

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8612
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 334.021.1

Actual problems of formation priority directions of state regulation in agriculture

O.S. Salamin, S.I. Poperechny

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 24.01.2018
Received in revised form
22.02.2018
Accepted 26.02.2018

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010,
Ukraine.
Tel.: +38-067-253-32-67
E-mail: Oksana_Salamin@i.ua

Salamin O.S., & Poperechny, S.I. (2018). Actual problems of formation priority directions of state regulation in agriculture. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. 20(86), 62–67. doi: 10.15421/nvlvet8612

The problems of agriculture state regulation in Ukraine are analyzed. The Approaches to the implementation of state regulatory influence on economic entities, including extreme positions – from non-interference policy to strengthening direct administrative influence on economic entities are compared. The neglect of the need for state influence on economic processes, the use of «shock therapy» in the hope that all problems will be solved by market leverage, which operate automatically in the first half of 90 years of the last century, only exacerbated these problems. Due to the significant number of influencing factors the direction of the state regulatory policy, universal approaches to its development and implementation can not be offered. Therefore, it is unacceptable to use borrowed in foreign publications schemes of state regulation. The international obligations of Ukraine in the process of gaining membership in the WTO and concluding an agreement on the association of Ukraine with the EU can not be the arguments of such application. These agreements regulate only the obligations regarding integration processes, and internal problems are solved by the development of an acceptable regulatory policy. Taking into account the fact that the regulatory influence on economic entities has levers of the market mechanism, in particular the price, the state influence of the agricultural management bodies is proposed to direct the formation of the infrastructure of the agrarian market, the main function of which is market generation of prices and their stabilization. All the ways of state regulation prices of agricultural products that were used in Ukraine after 1991 were unsuccessful. The indexation prices was offset by the increase in the cost price of products in the conditions of high inflation, the neutralization of the negative influence of inflationary processes was completely neutralized, but it increased the burden on the state budget and weakened the implementation of the prices of regulatory and stimulating functions. Limitations on the level of profitability to calculate the mass of profit included in the price, limited monopoly influence on the price of certain structures, provided access to socially significant food products. However, the continued limitation of profitability prompted an increase in current costs, as well as a reduction in production volumes, its deficit and the subsequent rapid rise in prices. Acceptable is the direct state support of the formation and development integrated formations, in which prices are agreed without government intervention and products are competitive on the domestic and foreign markets.

Key words: state regulation of agriculture, regulation of prices for agricultural products, market mechanism of agricultural regulation, direct state financial support of agriculture, integrated systems, international obligations of Ukraine regarding state regulation of the economy.

Актуальні проблеми формування пріоритетних напрямів державного регулювання сільського господарства

О.С. Саламін, С.І. Поперечний

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів, Україна

Аналізуються проблеми державного регулювання сільського господарства України. Співставляються підходи до здійснення державного регуляторного впливу на суб'єкти господарювання, включаючи крайні позиції – від політики невтручання до посилення прямого адміністративного впливу на суб'єкти господарювання. Нехтування необхідністю державного впливу на економічні процеси, застосування «шокової терапії» з надією, що усі проблеми будуть вирішені ринковими важелями, які діють автоматично, у

першій половині 90-х років минулого століття лише посилювало ці проблеми. Через значну кількість чинників, що впливають на спрямування державної регуляторної політики, не можуть бути запропоновані універсальні підходи до її розробки та здійснення. Тому неприйнятним є застосування запозичених у іноземних виданнях схем державного регулювання. Не можуть бути аргументами такого застосування міжнародні зобов'язання України у процесі набуття членства у СОТ та укладання угоди про асоціацію України з ЄС. Даними угодами регламентується лише зобов'язання щодо інтеграційних процесів, а внутрішні проблеми вирішуються розробкою прийнятної регуляторної політики. З урахуванням того, що визначальний регуляторний вплив на суб'єкти господарювання мають важелі ринкового механізму, насамперед ціна, пропонується державний вплив органів управління сільським господарством спрямовувати на формування інфраструктури аграрного ринку, основною функцією якого є ринкове генерування цін та їхня стабілізація. Безрезультатними були усі способи державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, що застосовувались в Україні після 1991 року. Індикацією закупівельних цін компенсувалось зростання собівартості продукції в умовах високих темпів інфляції, повністю нейтралізувалось негативний вплив інфляційних процесів, але посилювало навантаження на державний бюджет та послаблювалося виконання цінами регуляторної і стимулюючої функції. Обмеженнями рівня рентабельності для розрахунку маси прибутку, що включався до ціни, обмежувався монопольний вплив на ціну окремих структур, забезпечувалась доступність соціально значущих продовольчих товарів. Однак тривале обмеження рентабельності стимулювало збільшення поточних затрат, а також скорочення обсягів виробництва продукції, її дефіцит і подальше стрімке підвищення цін. Прийнятною є пряма державна підтримка становлення і розвитку інтегрованих формуваль, у яких без державного втручання погоджуються ціни і виробляється конкурентоспроможна на внутрішньому та зовнішньому ринках продукція.

Ключові слова: державне регулювання сільського господарства, регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, ринковий механізм регулювання сільського господарства, пряма державна фінансова підтримка сільського господарства, інтегровані системи, міжнародні зобов'язання України щодо державного регулювання економіки.

Вступ

Тривала трансформація сільського господарства України на ринкових засадах, невизначеність стратегічних цілей його розвитку, активізація міжнародних інтеграційних процесів та посилення конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринку обумовлюють розробку і здійснення державної регуляторної політики, яка б компенсувала неналежну сформованість ринкових відносин, забезпечила продовольчу безпеку країни, становлення життєздатних організаційно-правових форм господарювання. Численні наукові публікації з проблем державного регулювання сільського господарства поєднуються з тим, що відсутні загальноприйняті підходи до спрямованості й досягнення засадничих цілей такої політики. Переважають фрагментарні підходи, метою яких є вирішення окремих часткових проблем. Часто такі підходи запозичені у іноземних виданнях, не завжди повною мірою враховують особливості вітчизняного сільського господарства, особливий, відмінний від загальноприйнятого у світі історичний шлях його розвитку, зміст, гостроту і нагальність вирішення проблем галузі.

Метою статті є аналіз стану вітчизняного сільського господарства і виявлення актуальних проблем, які можуть бути вирішені розробкою та здійсненням адекватної державної регуляторної політики. Для досягнення мети вирішувались завдання оптимального поєднання державної політики регулювання сільського господарства з існуючим ринковим механізмом регулювання; вивчення основних чинників, що впливають на спрямування регуляторної політики; аналізу причин неналежної результативності нинішньої системи державного регулювання сільського господарства.

Матеріал і методи досліджень

Об'єктом дослідження є проблеми вітчизняного сільського господарства, які слід вирішувати розробкою та здійсненням державної регуляторної політики. Дослідження здійснювались на основі застосування загальноприйнятих наукових методів. Інформацій-

ною базою досліджень слугували нормативні та законодавчі акти, наукові публікації з проблем державного регулювання сільського господарства, дані Державної служби статистики України. Здійснювався системний аналіз впливу державних регуляторних актів на суб'єкти господарювання.

Результати та їх обговорення

Проблеми державного регулювання сільського господарства складні й багатопланові. Вони обумовлені загальним станом економіки країни і її аграрного сектору, значущістю та нагальністю вирішення загальних економічних проблем, стратегічними цілями економічного розвитку країни, рівнем продовольчої безпеки, необхідністю вирішення соціальних проблем села тощо. Через значну кількість чинників, що впливають на спрямування державної регуляторної політики не можуть бути запропоновані універсальні підходи щодо її розробки та здійснення. Загальними можуть бути лише загальні базові положення до втручання держави у ринково орієнтовану економіку. Такі положення регламентуються Конституцією України і передбачають:

- захист прав усіх суб'єктів власності й господарювання;
- соціальне спрямування економіки;
- захист конкуренції, недопущення зловживання монопольним становищем;
- державний захист прав споживачів;
- зобов'язування оплачувати податки і збори, надавати декларації про майновий стан та доходи.

Нехтування цими положеннями в Україні та країнах Східної Європи у кінці 80-х років минулого століття, орієнтація на «шокову терапію», яка передбачала відпущення мало не всіх важелів державного впливу на суб'єкти господарювання з надією на швидке вирішення усіх проблем ринковими важелями, що діють автоматично, призводило до посилення цих проблем, породжувало різнопланові дискусії, які поширені до цього часу. Лише у тих країнах, які відмовлялись від державного невтручання у економіку, поєднували ринкові регулятори з державним

регуляторним впливом, долались кризові явища. У вітчизняних економічних виданнях дискусії щодо доцільності державного регулювання сільського господарства тривають донині. При цьому пропонується увесь спектр можливих підходів – від повного державного невтручання і розгляду спроб такого втручання як способів, прийнятних для командної економіки, до посилення такого втручання, що включає і прямий адміністративний вплив на суб'єкти господарювання. Переважає критика існуючої регуляторної політики, пропонується способи державного впливу на вирішення таких окремих часткових проблем, як належне урахування економічних інтересів суб'єктів господарювання у процесі прийняття регуляторних актів (Rjabokon' and Novikova, 2016), урахування досвіду державного регулювання сільського господарства в економічно розвинутих країнах (Onegina and Shybajeva, 2016; Jurchenko, 2016). Особлива увага звертається на державне регулювання цін як основного ринкового важеля, що впливає на розвиток окремих галузей сільського господарства (Bondarevs'ka, 2014; Shubravs'ka, 2014). Такі пропозиції часто запозичуються в іноземних виданнях. Аргументується такий підхід міжнародними інтеграційними процесами України і її зобов'язаннями, визначеними договорами під час набуття членства у СОТ та Угодою про асоціацію України з ЄС. Однак даними угодами регламентуються зазвичай зобов'язання щодо посилення інтеграційних процесів, а внутрішні проблеми вирішуються розробкою регуляторної політики, прийнятної для кожної окремої країни. В Україні досі не завершено трансформаційні процеси. Державне регулювання сільського господарства здійснюється без чітко визначених стратегічних цілей реформування і становлення організаційних форм суб'єктів господарювання, що повинні бути створені у результаті такого реформування. Це поєднується із загальним зниженням доходів потенційних споживачів сільськогосподарської продукції, несформованістю інфраструктури аграрного ринку, проблемністю пошуку прийнятних каналів дистрибуції. Існуючі канали монополізовані окремими заготівельними організаціями, що в поєднанні з низькою купівельною спроможністю населення призводить до низьких і волатильних цін на продукцію на внутрішньому ринку. Це закономірно породжує спад сільськогосподарського виробництва, неефективне використання засобів виробництва, безробіття у селах, посилення соціальних проблем.

За 2013–2016 роки індекси закупівельних цін порівняно з рівнем 2012 року склали від 89,8% на плоди та ягоди у 2014 році, до 241,5% на олійні культури у 2016 році. Адаптуватись до таких цін непросто. Проблеми адаптації посилюються тим, що виробники продукції позбавлені інформації щодо очікуваного рівня цін, хоч прогнози розвитку основних галузей економіки розробляються як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Волатильність цін ускладнює розробку бізнес-планів і маркетингових програм. Через високий ризик не оформляються банківські кредити. Виробники продукції орієнтуються на рівень поточних цін і спрямовують зусилля на збільшення

обсягів виробництва тієї продукції, поточна ціна якої забезпечує прибуток. Такі загальноприйняті дії призводять до зростання пропозиції даної продукції, зниження цін і втрати прибутку.

До 2014 року в Україні стійко зростали обсяги виробництва яєць, прибутковість виробництва яких за 2012–2013 роки складала 47,6–58,8 гривень у розрахунку на 100 грн поточних затрат. Зростання пропозиції яєць призвело до зниження прибутковості їх виробництва у 2016 році до 0,5 гривень у розрахунку на 100 грн поточних затрат і відповідного скорочення обсягів їхнього виробництва (рис. 1).

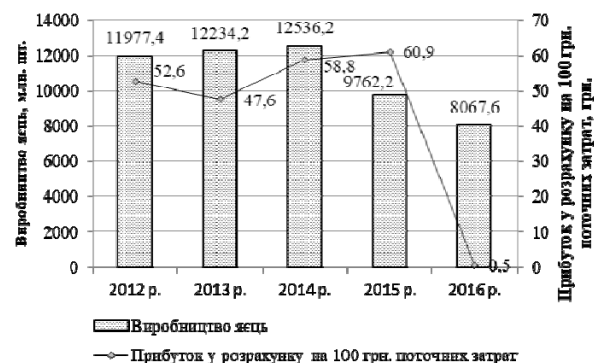

Рис. 1. Обсяги та прибутковість виробництва яєць у сільськогосподарських підприємствах України

Крім втрати прибутку, такими діями посилюється цінова нестабільність. У наступному періоді варто очікувати підвищення ціни на яйця і відповідного збільшення обсягів їхнього виробництва. Для мінімізації негативного впливу цінової нестабільності у сільськогосподарських підприємствах віддаються переваги галузям з коротким виробничим періодом та швидкою окупністю капіталу. Найпривабливішими щодо цього є такі багатоплідні та скороспілі галузі тваринництва як свинарство та птахівництво. При цьому прибутковість виробництва продукції цих галузей є найнижчою. Рентабельність вирощування свиней на м'ясо в Україні за 2012–2016 роки не перевищувала 12,6%, а птиці на м'ясо відповідно 3,4%.

Абсолютна стабільність цін в умовах ринкової економіки неможлива. Все ж ціна є основним елементом ринкового механізму регулювання економіки, яка визначає темпи і пропорції розвитку як окремих підприємств, так і галузей загалом. Усі інші важелі регуляторного впливу можуть лише частково посилити або послабити визначальний вплив ціни. Тому зрозумілими є вимоги практиків господарювання щодо посилення державного впливу на ціноутворення, насамперед стабілізацію цін.

За усі роки реформування сільського господарства на засадах приватної власності й ринкових відносин застосовувались різні способи державного впливу на ціну – індексації закупівельних цін в умовах високих темпів інфляції; обмеження рентабельності виробництва продукції, прямого обмеження рівня ціни тощо.

Пряма компенсація зростання собівартості продукції, зумовлена підвищенням цін на засоби виробництва, повністю компенсує негативний вплив інфляції

на виробників сільськогосподарської продукції. Невдоліки, через які такий спосіб впливу на ціну не набув поширення як у вітчизняній, так і світовій практиці господарювання полягають у посиленні навантаження на державний бюджет. Крім того, послаблюється виконання цінами регуляторної і стимулюючої функцій. Розмежувати зростання цін, зумовлене інфляційними процесами і об'єктивними ринковими чинниками, складно. Сільськогосподарські товаровиробники звертають неналежну увагу на ринкову ціну на засоби виробництва, нехтуючи об'єктивними ринковими тенденціями. Прискорено зростає пропозиція сільськогосподарської продукції, що призводить до зниження ціни на неї та посилення диспаритету цін на промислову і сільськогосподарську продукцію.

Обмеження рівня рентабельності для розрахунку маси прибутку, що включається до ціни, порівняно з попереднім способом державного регулювання цін, застосовується частіше. Такий спосіб, зазвичай застосовується в умовах економічних криз для недопущення підвищення цін на соціально значущі продовольчі товари. Він є основним, що використовується для обмеження впливу на ціну окремих монопольних структур та стримування високих темпів інфляції. Короткочасне обмеження рентабельності стабілізує ціни, сповільнює темпи інфляції, забезпечує доступність продовольчих товарів для малозабезпечених та низькооплачуваних громадян. У процесі тривалого обмеження рентабельності вагомими є негативні результати – стимулюється збільшення поточних затрат, що призводить до штучного підвищення собівартості продукції і зниження рівня рентабельності, переорієнтації на виробництво прибутковішої продукції, рентабельність якої не обмежується. Закономірним результатом тривалого обмеження рентабельності як способу державного регулювання цін на продукцію є зменшення обсягів її виробництва, скорочення пропозиції, дефіцит продукції і подальше стрімке підвищення цін. Забезпечити доступність таким регулюванням цін дешевої, навіть соціально значущої продукції, неможливо.

У вітчизняній практиці застосовувались мінімальні закупівельні ціни на молоко, які впроваджувались відповідними постановами Кабінету Міністрів України як спосіб протидії монопольним тенденціям молокопереробних підприємств. Застосування таких цін, по-перше, призводило до банкрутства невеликих молокозаводів, по-друге, не сприяло збільшенню обсягів виробництва молока, по-третє, знижувало конкурентоспроможність молочних продуктів на внутрішньому та зовнішньому ринках. Погіршувався економічний стан молокопереробних підприємств без збільшення поголів'я корів і обсягів виробництва молока. Молочне скотарство – галузь з тривалим виробничим періодом і повільною окупністю капіталу. Виробники молока не реагують на тимчасове підвищення цін, тим паче не залучають кредитні ресурси для збільшення обсягів виробництва молока, орієнтуючись лише на тимчасове підвищення закупівельних цін на нього. При цьому обмеження рівня ціни державним регуляторним актом є прямим адміністративним

втручанням держави у процеси ціноутворення і обмежується відповідними положеннями СОТ.

Міжнародним зобов'язанням України відповідають способи державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію, які відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» здійснюються державними товарними і фінансовими інтервенціями. Особливістю такого регулювання є відмова від адміністративного впливу на ціну і досягнення необхідного рівня ціни у результаті економічної діяльності державних органів та їх впливу на ринкові процеси. Для підвищення закупівельних цін на об'єкти цінового регулювання здійснюються державні фінансові інтервенції шляхом закупівель продукції Аграрним фондом України. Держзакупівлі продукції призводять до зростання попиту і загального підвищення цін на продукцію. Для зниження ціни на об'єкти державного цінового регулювання здійснюються державні товарні інтервенції шляхом пропонування продукції з державних запасів. Державні товарні й фінансові інтервенції впливають на необхідне зниження або підвищення закупівельних цін та їхню стабілізацію. Однак обсяги таких інтервенцій обмежуються лише закупівлями продукції для державних потреб або її реалізацією з державних запасів. Обсяги таких інтервенцій недостатні для помітного впливу на загальний рівень та динаміку цін.

Державне регулювання цін є необхідним і загальнопоширеним явищем. Однак лише за умови поєднання зусиль державних органів управління сільським господарством із зусиллями суб'єктів господарювання, спрямованих на формування прийнятних цін, досягають необхідних результатів. Уже на ранніх етапах становлення ринкових відносин і прояву монопольних тенденцій сільськогосподарськими виробниками створювались збутові кооперативи. Цим вдавалося формувати великі товарні партії продукції, виводити її на ринок, минаючи посередницькі структури, які проявляли монопольні тенденції. Крім того, зусиллями працівників кооперативу досліджувався ринок, розроблялись рекомендації щодо здійснення членами кооперативу товарної політики, застосовувалась спільна система маркетингових комунікацій. Діяльність підприємств, що є учасниками збутового кооперативу, адаптувалась до ринкового середовища, пропонувалась продукція з урахуванням кон'юнктури ринку та запитів споживачів. Це забезпечувало підвищення конкурентоспроможності продукції і цін її реалізації.

В Україні державними органами управління уже тривалий час спрямовуються зусилля на створення таких кооперативів. Розроблено декілька цільових комплексних програм, здійснювалась державна фінансова підтримка. Однак, на відміну від переважної більшості країн, створені в Україні обслуговуючі кооперативи функціонують зазвичай формально. Причини цього дискутуються у наукових виданнях та практиками господарювання. Вказується на старіння сільського населення. Сільські пенсіонери не пов'язують свого майбутнього з підприємницькою діяльністю і створенням обслуговуючого кооперативу. У більшості з них відсутні кошти для здійснення

пайових внесків. Відлякує від участі у господарській діяльності обслуговуючого кооперативу набутий досвід нехтування принципами кооперації і формування прибутку кооперативу за рахунок учасників. У численних рекомендаціях нерідко деталізується процедура і опускається з поля зору доцільність створення кооперативу. Переважають рекомендації щодо створення молочарських кооперативів, у яких вироблене молоко пропонується поставляти на молокозаводи, зрозуміло – за тими ж цінами, за якими кожен з учасників кооперації збував би без участі у кооперативі. Переваги таких кооперативів малопомітні. Стримують процеси становлення обслуговуючих кооперативів випадки використання не за призначенням засобів кооперативу, придбаних з частковим відшкодуванням вартості за рахунок коштів державної фінансової підтримки. Особливо вагомим причиною є проблемність пошуку кооперативами прийнятних каналів дистрибуції продукції і виведення цієї продукції на цільові ринки. Лише як виняток зустрічаються випадки здійснення збутовими кооперативами експортних операцій. В існуючих каналах за конкурентоспроможністю кооперативи поступаються великим структурам агробізнесу голдингового типу.

Регуляторна діяльність державних органів забезпечує належні результати, якщо вона поєднується зі сформованими ринковими відносинами. Генерування і стабілізація цін є функцією ринкового механізму регулювання економіки. Тривала трансформація сільськогосподарства поєднується з початковими станами становлення інфраструктури ринку. У країнах з розвинутою ринковою економікою генерування цін здійснюється за результатами аукційних торгів на оптових ринках сільськогосподарської продукції та аграрних біржах.

Найпоширенішими у світі є оптові ринки сільськогосподарської продукції кооперативного типу. Вони створюються у зонах виробництва сировини для формування оптових партій продукції і її реалізації у результаті аукційних торгів. Вітчизняні оптові ринки сільськогосподарської продукції є результатом трансформації звичайних міських ринків. Вони створені приватним капіталом для надання послуг з реалізації продукції.

Зарубіжні оптові ринки створювались з участю державного капіталу. Державні інвестиції у розбудову оптових ринків сільськогосподарської продукції були формою державної підтримки формування інфраструктури аграрного ринку. Організація торговельної діяльності на зарубіжних оптових ринках зорієнтована на переважне здійснення торговельних операцій виробниками продукції. Протягом 1,5–2 годин за результатами аукційних торгів збувається уся продукція. Залишки продукції передаються для реалізації у торгові доми за умов аутсорсингу. Торговельна діяльність на вітчизняних оптових ринках здійснюється цілодобово. Вона прийнятніша для суб'єктів господарювання, що здійснюють торговельну діяльність на постійній основі, ніж для виробників сільськогосподарської продукції. Виробниками самостійно збуваються переважно плоди і овочі. Молоко та м'ясопереробні підприємства орендують на ринку

торговельні площі на постійній основі. Створені ними тут торгові точки виконують функції фірмових магазинів або логістичних центрів. Державна фінансова підтримка спрямовувалась і на створення вітчизняних оптових ринків сільськогосподарської продукції. Однак створені тут оптові ринки мають значно менший вплив на генерування цін та товаропотоки. Тут не здійснюються аукційні торги, хоч положення щодо організації аукційних торгів розроблене. Такі торги відповідно до Закону України «Про оптові ринки сільськогосподарської продукції» є обов'язковими. Однак з урахуванням складу учасників, що пропонують тут свою продукцію, організувати аукційні торги складно.

Ринкове середовище в Україні через обмежені можливості вибору прийнятних каналів розподілу, невизначеність цін, їх формування під впливом монопольних тенденцій окремих структур не сприяє розвитку фермерських господарств. Відповідно недостатньо результативними є організаційні зусилля державних органів та пряма державна фінансова підтримка, спрямовані на виникнення та становлення таких господарств. Прискорено розвиваються лише великі господарські структури, які орієнтуються на зовнішній ринок, де ціни стабільніші. Вони самостійно здійснюють усі логістичні операції щодо експорту продукції. Найбільше експортується зерно та насіння соняшнику. Відповідно темпи зростання обсягів виробництва цих видів продукції в сільськогосподарських підприємствах України є найвищими.

Намітилась тенденція посилення сировинної орієнтації та монокультурного спрямування вітчизняного сільського господарства. Сприятливі умови для виникнення і розвитку великомасштабних структур, зорієнтованих на зовнішній ринок, обумовлені активізацією міжнародних інтеграційних процесів, лібералізацією зовнішньої торгівлі, можливістю залучення великих масивів родючих земель. У 2016 році частка сільськогосподарських угідь, що використовувались сільськогосподарськими підприємствами, середній розмір яких за площею цих угідь перевищував 10 тис. га, складала 17,6% (рис. 2).

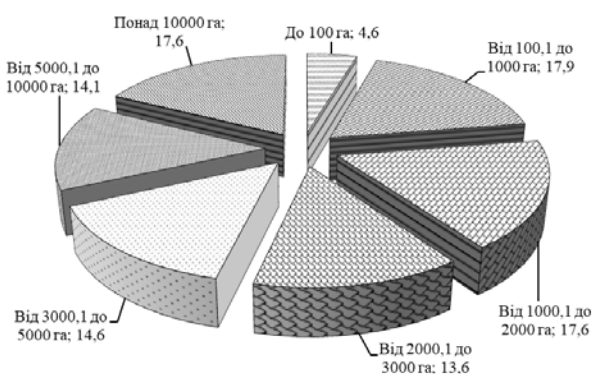

Рис. 2. Частка сільськогосподарських угідь в Україні, що використовувались різними за площею угідь сільськогосподарськими підприємствами, %

Конкурентні переваги великих господарських структур забезпечуються ефектом масштабу. Тут

використовуються високопродуктивні технічні засоби. До роботи залучаються вузькопрофільні фахівці, які впроваджують ефективні технології. Виробляється продукція, що відповідає вимогам міжнародних стандартів. Досягається висока врожайність культур. Формуються великі товарні партії однорідної продукції, які мають конкурентні переваги в каналах розподілу. Ефективно здійснюються логістичні операції. Здійснюючи експортні операції, такі суб'єкти забезпечують валютні надходження і зміцнення валютного курсу вітчизняної грошової одиниці. Однак поширенням таких структур посилюються соціальні проблеми села. Вони зареєстровані у великих містах, де сплачують податки. До роботи сільські жителі не залучаються. Орендують земельні ділянки на значній території, позбавляючи можливості розширювати площу земельних ділянок місцевих фермерських господарств.

Підтримка невеликих фермерських господарств, що здійснюється в Україні, вимагає значних держбюджетних дотацій. А фермерські господарства сімейного типу вимагають налагодженої системи технічного, технологічного, ветеринарного обслуговування, сформованої інфраструктури аграрного ринку. Без цього на практиці майже не реалізуються доповнення до Закону України «Про фермерське господарство», яким дозволено створювати фермерські господарства сімейного типу без реєстрації їхньої юридичної особи.

Невеликі фермерські господарства – як найпоширеніші у світі організаційно-правові форми господарювання в сільському господарстві – можуть ефективно функціонувати у складі інтегрованих структур. Інтегруючі функції переважно здійснюють заготівельні організації та переробні підприємства, які формують свої сировинні зони. Вони вивчають ринки, розробляють товарну політику з орієнтацією на визначені сегменти ринку. З урахуванням цього обумовлюють вимоги до сировини, здійснюють її закупівлі, формують прийнятні для усіх учасників інтегрованого формування ціни. Виробляється конкурентоспроможна як на внутрішньому так і зовнішньому ринку продукція без надмірного збільшення розмірів підприємства та без державного втручання у процеси ціноутворення. З урахуванням цього державну фінансову підтримку слід спрямовувати на становлення і розвиток таких інтегрованих структур. Без цього пряма державна підтримка сільськогосподарських під-

приємств має компенсаційний характер і не сприяє розвитку дрібних та середніх господарств.

Висновки

Тривалі дискусії серед практиків господарювання та вчених щодо державного регулювання сільського господарства поєднуються з тим, що не сформовано загальприйнятих підходів до його спрямування та здійснення. Переважають фрагментарні підходи, спрямовані на вирішення окремих часткових проблем. Робляться спроби адміністративними способами вирішити ті проблеми, які регулюються ринковим механізмом. Свідченням цього є неналежна результативність державного регулювання ціни без сформованої інфраструктури аграрного ринку. В таких умовах державну фінансову підтримку слід спрямовувати на формування інфраструктури аграрного ринку, становлення інтегрованих структур, у яких генеруються прийнятні для всіх учасників ціни, виробляється конкурентоспроможна на зовнішньому та внутрішньому ринках перероблена продукція.

References

- Bondarevs'ka, K.V. (2014). Tendencii' rozvytku agrarnogo sektoru ekonomiky Ukrainy. *Ekonomika APK*. 11, 36–43. Rezhym dostupu: <http://eapk.org.ua/contents/2014/11/36> (in Ukrainian).
- Onegina, V.M., & Shybajeva, N.V. (2016). Instytucijna osnova agrarnoi' polityky: ukrai'ns'ki realii' j dosvid SShA ta JeS. *Ekonomika APK*. 1, 17–24. Rezhym dostupu: <http://eapk.org.ua/contents/2016/01/17> (in Ukrainian).
- Rjabokon', V.P., & Novikova, N.L. (2016). Udoskonalennja derzhavnogo reguljuvannja ekonomichnyh interesiv agrarnoi' sfery. *Ekonomika APK*. 3, 14–21. Rezhym dostupu: <http://eapk.org.ua/contents/2016/03/14> (in Ukrainian).
- Jurchenko, A.D. (2016). Derzhavne reguljuvannja agrarnoi' sfery SShA. *Ekonomika APK*. 1, 92–98. Rezhym dostupu: <http://eapk.org.ua/contents/2016/01/92> (in Ukrainian).
- Shubravs'ka, O.V. (2014). Agroprodovol'chij rozvytok Ukrainy v konteksti global'nyh vyklykiv. *Ekonomika APK*. 7, 52–59. Rezhym dostupu: <http://eapk.org.ua/contents/2014/07/52> (in Ukrainian).